

ՀՀ ՎԱՅՈՑ ԶՈՐԻ ՄԱՐԶ RA VAYOTS DZOR MARZ

Մարզկենտրոնը՝ **Marz centre**
ք. Եղեգնաձոր Eghegnadzor town

Տարածաշրջանները՝ **Territories**
Վայք Vayk
Եղեգնաձոր Eghegnadzor

Քաղաքները՝ **Towns**
Եղեգնաձոր Eghegnadzor
Վայք Vayk
Ջերմուկ Jermuk

Տարածք Territory	2 308 քառ. կմ/ sq.km
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը Territory share of the marz in the territory of RA	7.8 %
Համայնքներ, 2018թ. տարեկզբի դրությամբ Communities, as of the beginning of 2018	8
Քաղաքներ Towns	3
Գյուղեր Villages	52
Բնակչության թվաքանակը 2018թ. տարեկզբի դրությամբ Population number as of the beginning of the year, 2018	49.6 հազ. մարդ/ ths. person
<i>այդ թվում՝</i> <i>of which:</i>	
քաղաքային urban	17.4 հազ. մարդ/ ths. person
գյուղական rural	32.2 հազ. մարդ/ ths. person
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը Share of marz population size in RA population size	1.7 %
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը Share of urban population size	35.1 %
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր Agricultural land	189 457.5 հա/ ha
այդ թվում՝ վարելահողեր of which: arable land	15 711.8 հա/ ha

ՀՀ Վայոց ձորի մարզը գտնվում է հանրապետության հարավային հատվածում: Մարզը պետական սահմանով հարավում սահմանակից է Նախիջևանին, հյուսիսում՝ ՀՀ Գեղարքունիքի մարզին, արևելքում՝ ՀՀ Սյունիքի մարզին և արևմուտքում՝ ՀՀ Արարատի մարզին:

ՀՀ Վայոց ձորի մարզը շրջապատված է բարձր լեռներով, ջրբաժան լեռնաշղթաներով, որոնք յուրահատուկ բնական պատկերներ հանդիսանալով նրա և հարևան տարածքների միջև, այն դարձնում են աշխարհագրական մի ամբողջություն:

ՀՀ Վայոց ձորի մարզն ունի կենդանական և բուսական բազմազան աշխարհ: Տարածքի 5.7 %-ը կամ 13 240.1 հա կազմում են բնական անտառները:

Արտակարգ խայտաբղետ է մարզի մակերևույթը: Հրաբխային ուժերը, երկրաշարժերը, Արփա գետի և դրա վտակների ջրերն առաջացրել են տարբեր ուղղություններով ձգվող բազմաթիվ լեռնաշղթաներ՝ մեծ ու փոքր գագաթներով, խորհրդավոր ձորեր, լեռնանցքներ, սարահարթեր, գոգավորություններ, դաշտեր, մարգագետիններ և բնական բազմապիսի կերտվածքներ, որի ամենավառ օրինակն է Ջերմուկի հիասքանչ ջրվեժը (60 մ):

ՀՀ Վայոց ձորի մարզի կլիման ընդհանուր առմամբ ցամաքային է՝ ցուրտ կամ չափավոր ցուրտ ձմեռներով և շոգ կամ տաք ամառներով: Օդի առավելագույն ջերմաստիճանը հարավային շրջաններում հասնում է +41°C-ի, իսկ բացարձակ նվազագույնը՝ -35°C-ի: Տեղումները կազմում են տարեկան 300-ից 700 մմ:

2017թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները հանրապետության համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են.

➤ արդյունաբերություն՝	1.0%,	➤ industry	1.0%,
➤ գյուղատնտեսություն՝	2.6%,	➤ agriculture	2.6%,
➤ շինարարություն՝	8.8%,	➤ construction	8.8%,
➤ մանրածախ առևտուր՝	0.5%,	➤ retail trade	0.5%,
➤ ծառայություններ՝	0.6%:	➤ services	0.6%.

Մարզի տնտեսության բնօրինակը ծավալում գերակշռող գյուղատնտեսությունն է: Գյուղացիական տնտեսությունները հիմնականում զբաղվում են անասնաբուծությամբ, որի արտադրանքը կազմել է գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի ծավալի 64.5 %-ը: Գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի ծավալում որոշակի տեսակարար կշիռ ունեն նաև թռչնաբուծությունը, խաղողագործությունը, պտղաբուծությունը և բանջարաբուծությունը:

Արդյունաբերության ոլորտում հիմնականում զարգացած են ոչ ոգելից ըմպելիքի՝ «Ջերմուկ» հանքային ջրերի և խաղողի գինու արտադրությունները:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային և էլեկտրատրանսպորտով (ճոպանուղի): Մարզով է անցնում ՀՀ-ն Իրանի հետ կապող ավտոմայրուղին, որն էական դեր ունի մարզի տնտեսության հեռանկարային զարգացման գործում:

Մարզում ակնհայտ են ներքին և արտաքին զբոսաշրջության զարգացման մեծ հեռանկարները:

Եղեգնաձոր քաղաքը (2018թ. տարեակզբին 7.5 հազ. բնակիչ) համարվում է պատմական Սյունիքի հնագույն բնակավայրերից մեկը և գտնվում է Երևանից 123 կմ հեռավորության վրա:

Եղեգնաձոր քաղաքի տնտեսության բնօրինակը ծավալում գերակշռող ոլորտներն են արդյունաբերությունն ու շինարարությունը:

RA Vayots Dzor marz is situated in the Southern part of the Republic. In the South borders with Nakhijevan, in the North it borders with RA Gegharkunik marz, in the East – RA Syunik marz and in the West – RA Ararat marz.

Vayots dzor is surrounded with high mountains, water-separately mountain ranges, that being original natural banks between its and neighbouring territories, turn that into a geographical single whole.

Vayots dzor marz has varied fauna and flora. Natural forests comprise 5.7 % or 13 240.1 ha of territory.

Voyots dzor surface is extraordinary variegated. Volcanic forces, earthquakes, waters of Arpa river and its tributaries raised numerous mountain ranges stretching by different directions with big and small tops, mysterious canyons, mountain passes, plateaus, concavities, fields, meadows and natural varied buildings, the most bright example of which is Jermuk wonderful waterfall (60 m).

The Vayots dzor climate on the whole is continental with cold or moderate cold winters and hot or warm summers. The highest possible air temperature reaches +41°C in southern districts, and the exceptional minimum temperature reaches -35°C. Precipitations comprise 300-700 mm.

In 2017 the share of economy main branches of RA Vayots Dzor marz in total volume of correspondent branches of the republic comprised

➤ industry	1.0%,
➤ agriculture	2.6%,
➤ construction	8.8%,
➤ retail trade	0.5%,
➤ services	0.6%.

In total volume of marz economy the prevailing is agriculture. Peasant farms mainly deal with cattle-breeding, the production of which comprised 64.5% of volume of gross agricultural product. The aviculture, winegrowing, fruit-growing and vegetable-growing have certain share in the volume of gross agriculture produce.

The production of non-alcoholic beverages (in particular, Jermuk mineral water) and wine are mainly developed in the industry field.

Freight and passenger transportations in the marz are implemented by road transport and electric transports (cableway). The motor highway connecting Armenia with Iran goes through marz that plays an essential role in the perspective development of marz economy.

There is a great perspective, for internal and external tourism development in the marz.

Eghegnadzor town (as of the beginning of 2018 7.5 ths. inhabitants) is considered the one of Syunik ancient settlements and is situated in 123 km distance from Yerevan.

The main branches of economy of Eghegnadzor town are industry and construction.

Արդյունաբերության ոլորտում հիմնականում զարգացած են խաղողի գինու, էլեկտրասարքավորանքի արտադրությունները, որոշակի տեսակարար կշիռ ունեն նաև պատրաստի մետաղե արտադրատեսակների արտադրությունները:

Վայք քաղաքը (2018թ. տարեսկզբին՝ 5.7 հազ. բնակիչ) գտնվում է Երևանից 132 կմ, մարզկենտրոնից՝ 16 կմ հեռավորության վրա:

Վայք քաղաքի տնտեսության հիմնական ճյուղն արդյունաբերությունն է: Հիմնականում զարգացած են հանքային ջրերի և ոչ ալկոհոլային խմիչքների, շինանյութերի, ձեռագործ գորգերի արտադրությունները:

Ջերմուկ քաղաքը (2018թ. տարեսկզբին՝ 4.2 հազ. բնակիչ) գտնվում է 2 070 մ բարձությամբ լավային սարավանդի վրա (հեռավորությունը Երևանից՝ 175 կմ, մարզկենտրոնից՝ 53 կմ): Ջերմուկը լայն ճանաչում ունի որպես առողջարանային քաղաք: Ճանաչված առողջարաններ են. «Ջերմուկ»-ը, «Նոր կյանք»-ը, «Գլաձոր»-ը, «Աղաջանյանի անվ. առողջարան»-ը և «Արարատ»-ը:

Քաղաքի անվանումը կապված է հանքային տաք աղբյուրների՝ ջերմուկների հետ:

Ջերմուկ քաղաքի տնտեսության առաջատար ճյուղը ոչ ոգելից ըմպելիքի՝ «Ջերմուկ» հանքային ջրի, արտադրությունն է:

The most developed branches in industry are grape wine, manufacture of electrical equipments, manufacture of fabricated metal products has some particular role in industry of the marz too.

Vayk town (as of the beginning of 2018 5.7 ths. inhabitants) is situated in 132 km distance from Yerevan and 16 km distance from marz centre.

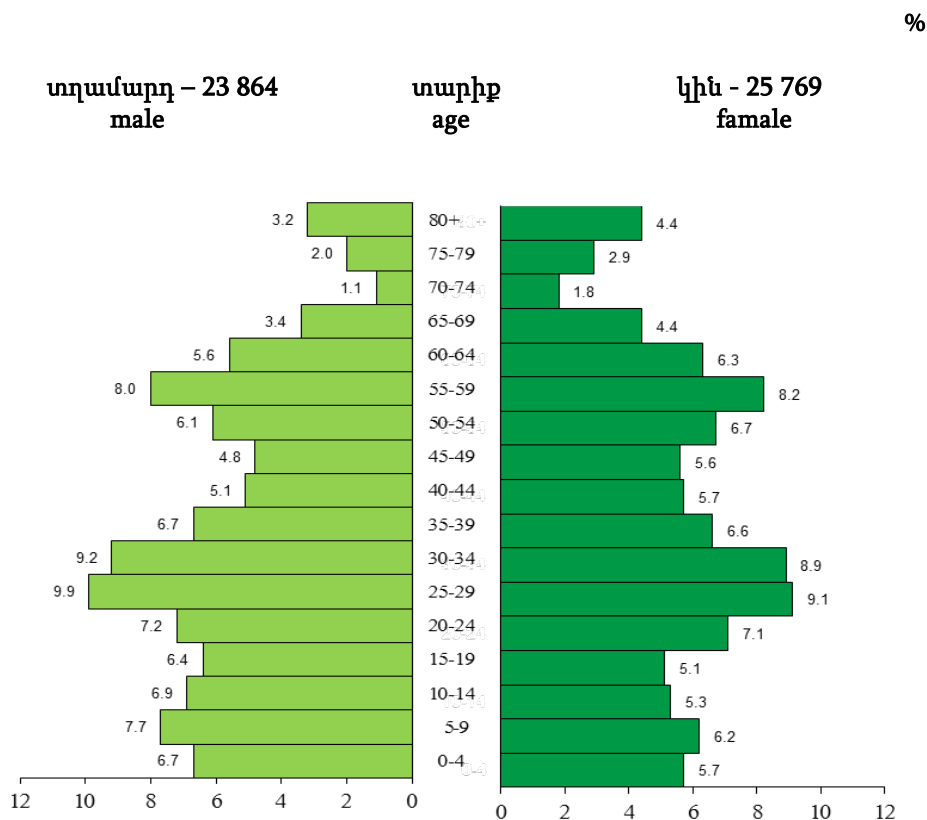
The main branch of economy of Vayk town is industry. Especially production of mineral water, alcohol-free beverages, building materials and carpet making industry are developed.

Jermuk town (4.2 ths. persons in the end of 2018) is situated on the lava plateau with the height 2 070 m (distance from Yerevan is 175 km, from marz centre – 53 km). Jermuk is widely recognised as a sanatorium town. The recognised sanatoriums are “Jermuk”, “Nor kyanq”, “Gladzor”, “sanatorium named after Aghajanyan” and “Ararat”.

The town name is related to mineral warm sources, jermuks.

The main branch of economy of Jermuk town is the production of non alcoholic beverages, “Jermuk” mineral water.

ՀՀ ՎԱՅՈՑ ՁՈՐԻ ՄԱՐԶԻ ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՍԵՌԱՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԲՈՒՐԳԸ, 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ AGE AND SEX PYRAMID OF RA VAYOTS DZOR MARZ DE JURE POPULATION 2018 as of January 1

ՄԱՆՐԱԾԱԽ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ
RETAIL TRADE UNITS

	Քանակը Number					
	2013	2014	2015	2016	2017	
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	231	313	303	301	295	Retail trade units, total
<i>այդ թվում՝</i>						<i>of which:</i>
խանութներ	167	249	258	250	240	Shops
կրպակներ	43	43	19	26	28	Kiosks
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	1	1	1	1	1	markets of agricultural produce
սպառողական ապրանքների շուկաներ	-	-	-	-	-	markets of consumer goods
առևտրի այլ օբյեկտներ	20	20	25	24	26	other trade units

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
EDUCATIONAL INSTITUTIONS

	Քանակը Number					
	2013	2014	2015	2016	2017	
Պետական նախադպրոցական	18	18	15	17	31	State pre-school
Պետական հանրակրթական	50	50	50	50	48	State general educational
Ոչ պետական հանրակրթական	1	-	-	-	1	Non-state general educational
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	7	8	8	8	8	Musical, art schools, creative centers for children
Պետական նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական ¹	1	1	1	1	1	State preliminary vocational educational ¹
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	1	1	1	1	1	State middle vocational educational
Ոչ պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	2	2	1	1	-	Non-state middle vocational educational
Պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատության մասնաճյուղ	1	1	1	1	-	Branch of state higher educational
Ոչ պետական բարձրագույն ուսումնական	-	-	-	-	-	Non-state higher educational

¹ Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:

Including those middle vocational educational institutions, which implement preliminary vocational program.

ՔԱՂԱՔՆԵՐ TOWNS/CITIES

Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ* Number of dejure population as of January 1, 2018, person*
Եղեգնաձոր	Eghegnadzor	7 528
Վայք	Vayk	5 661
Ջերմուկ	Jermuk	4 265

ԳՅՈՒՂԵՐ VILLAGES

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ** Number of dejure population of January 1, 2018, person**
Եղեգնաձորի տարածաշրջան Eghegnadzor district			
1	Ագարակաձոր	Agarakadzor	1 432
2	Աղավնաձոր	Aghavnadzor	1 978
3	Աղնջաձոր	Aghnjadzor	416
4	Արենի	Areni	1 968
5	Ամաղու	Amaghu	-
6	Արտաբույնք	Artabyunk	1 137
7	Արփի	Arpi	1 167
8	Գետափ	Getap	2 416
9	Գլաձոր	Gladzor	2 549
10	Գնիշիկ	Gnishik	66
11	Մոզրով	Mozrov	128
12	Գողթանիկ	Goghtanik	178
13	Ելփին	Elpin	1 128
14	Եղեգիս	Eghegis	436
15	Թառաթումբ	Taratumb	484
16	Խաչիկ	Khachik	926
17	Հերմոն	Hermon	206
18	Արատես	Arates	-
19	Կալասար	Kalasar	-
20	Հորբատեղ	Horbategh	266
21	Հորս	Hors	246
22	Մալիշկա	Malishka	5 098
23	Շատին	Shatin	1 894
24	Չիվա	Chiva	823
25	Ռինդ	Rind	1 502
26	Սալլի	Salli	250
27	Վարդահովիտ	Vardahovit	197
28	Գետիկվանք	Getikvanq	-
29	Սևաժայր	Sevajayr	27
30	Վերնաշեն	Vernashen	1 229
31	Քարագլուխ	Qaraglukh	841
Վայքի տարածաշրջան Vayk district			
1	Ազատեկ	Azatek	595
2	Արին	Arin	328

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ** Number of de jure population of January 1, 2018, person**
3	Արտավան	Artavan	294
4	Ախտա	Akhta	-
5	Բարձրունի	Bardzruni	396
6	Գնդեվազ	Gndevaz	795
7	Գոմք	Gomk	163
8	Զարիթափ	Zaritap	1 550
9	Զեդեա	Zedea	161
10	Կապույտ	Kapuyt	42
11	Հորադիս	Horadis	-
12	Խնձորուտ	Khndzorut	512
13	Կարմրաշեն	Karmrashen	232
14	Կեչուտ	Kechut	917
15	Հերհեր	Herher	750
16	Մարտիրոս	Martiros	593
17	Նոր Ազնաբերդ	Nor Aznaberd	130
18	Սարավան	Saravan	303
19	Ուղեձոր	Ughedzor	-
20	Սերս	Sers	190
21	Փոռ	Por	126

* ՀՀ քաղաքների բնակչության թվաքանակը ներկայացված է ՀՀ 2011թ. մարդահամարի հիմքով վարվող բնակչության ընթացիկ հաշվառմամբ:

Population of city/towns of RA are presented according to the current population statistics based on RA 2011 population Census.

** ՀՀ մարզերի գյուղերի այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» պետական վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 955 գյուղական բնակավայրերի մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ ամբողջությամբ և ըստ մարզերի, ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են ՀՀ արդարադատության նախարարության և ՀՀ ոստիկանության վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա (շեղումը՝ 01.01.2018թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է +12.2%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գյուղերի միջև խնդրի առարկա տեղեկատվության փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

The sources of these data on RA villages are State statistical annual reporting forms «Age and Sex composition of rural population» provided by the communities. According to this source the total resident population of RA 955 villages, as a whole and by marzes (regions), have some deviation from the same data of current statistics of population, which are based on the administrative registers of RA Ministry of Justice and RA Police (as of 01.01.2018 the deviation comprised +12.2% for the Republic). The deviation is mainly stipulated by the absence of data exchange, comparison and check system on individual level of the given information between villages.

ՀՀ ՎԱՅՈՑ ՁՈՐԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ
ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2017թ.

SOME SOCIAL INDICATORS OF DISTRICT COMMUNITY WITH 10 000
POPULATION IN RA VAYOTS DZOR MARZ, 2017

	Ընդամենը Total	նրանցից՝ including:		
		կանայք ¹ women ¹	տղամարդիկ ¹ men ¹	
Բնակչությունը, մարդ	10 000	5 179	4 821	Population, person
Ծնվածներ, մարդ	113	55	58	Births, person
Մահացածներ, մարդ	107	53	54	Deaths, person
Ամուսնություններ	57	X	X	Marriages
Ամուսնալուծություններ	10	X	X	Divorces
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	39.9	X	X	Total area of housing stock provided per inhabitant, square metre
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝				Education sphere, attendance to educational institutions, person
նախադպրոցական	258	121	137	pre-school
հանրակրթական	1 256	591	665	general schools
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	158	105	53	musical, art schools, creative centers for children
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	15	4	11	preliminary vocational
միջին մասնագիտական	33	18	15	middle vocational
բարձրագույն մասնագիտական	51	31	20	higher vocational
Առողջապահության ոլորտ՝				Public health sphere
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	38 077	annual attendance to polyclinic during the year (number of attendances)
Մարզիկներ, մարդ	415	82	333	Athletes, person
Զբաղվածներ, մարդ	3 859	2 014	1 845	Employed, person
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	-	-	-	including- in Science establishments
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	-	-	-	including - doctors of Science
գիտության թեկնածուներ	-	-	-	candidates of Science
ուսուցիչներ	188	147	41	teachers
բժիշկներ	21	physicians
միջին բուժանձնակազմ	46	paramedical personnel
Գործազուրկներ, մարդ	393	223	170	Unemployed, person
Սոցիալական ապահովության ոլորտ				Social insurance sphere
ընդամենը կենսաթոշակատուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 830	1 082	748	total pensioners/ as of the end of the year/ person
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	389	X	X	families that get poverty family benefit and one-time benefit
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում				Annual attendance during the year
գրադարան	22 740	library
թատրոն	-	-	-	theatre
համերգ	-	-	-	concert
թանգարան	268	museum
Իրավական ոլորտ				Law sphere
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	48	X	X	total crimes, during the year
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	36	X	X	of which - not grave crime
միջին ծանրության	10	X	X	medium crime
ծանր	2	X	X	grave crime
առանձնապես ծանր	0.0	X	X	special grave crime

¹ Ցուցանիշները հաշվարկային են:
The indicators are accountable.